

"Както е истината в Иисуса" (Еф. 4:21)

От свещениците не се очаква да проповядват свои лични мнения и особено, да не правят това от амвона. Те са призвани и ръкоположени в Църквата да проповядват словото Божие. Дадени са им някои определени пълномощия - именно евангелието на Иисус Христос - и те са задължени към това единствено и вечно послание. От тях се очаква да разпространяват и пазят „вярата, веднъж завинаги предадена на светиите". Разбира се, словото Божие трябва да се проповядва „резултатно". С други думи, то трябва винаги да се представя така, че да убеждава и внушава вяност във всяко ново поколение и всяка конкретна група хора. Ако обстоятелствата изискват, то може да се проповядва и в нови категории. Но преди всичко трябва да се съхрани идентичността на посланието.

Свещеникът трябва да е сигурен, че проповядва същото евангелие, което му е предадено от Църквата, и че вместо него не въвежда някакво свое „евангелие". Словото Божие не може да се нагласява или приспособява към мимолетните обичаи и схващания на някоя конкретна епоха, включително нашата. За съжаление ние често сме склонни да измерваме словото Божие чрез нашия собствен ръст, вместо да проверяваме нашия ум чрез ръста Христов. „Съвременното съзнание" също така стои под съда на словото Божие.

Съвременният човек и Писанието

И точно на това място започва нашето голямо затруднение. Повечето от нас са загубили интегритета на библейското съзнание, дори и ако са запазили някакви фрагменти от библейска фразеология. Съвременният човек често се оплаква, че истината за Бога му се предлага в архаични изразни средства - т. е. на езика на Библията - който не е негов език и който той спонтанно не може да използва. Наскоро беше предложено ниеради-кално да „демитологизираме" Свещ. Писание, в смисъл да заменим неговите остарели категории с някои модерни. Все пак въпросът не може да се избегне: наистина ли езикът на Писанието е чисто и просто случайна и външна обвивка, от която

трябва да се освободи някаква „вечна идея“, или той е по-скоро вечен носител на божественото послание, което е веднъж завинаги предадено?

Ние сме в опасност в процеса на постоянната „реинтерпретация“ да изгубим неповторимостта на словото Божие. Но как въобще можем да тълкуваме словото Божие, ако сме забравили неговия първоначален език? Не ели по-сигурно да съсредоточим нашето внимание върху мисловната структура на библейския език и отново да научим изразните средства на Библията? Никой не може да приеме евангелието, ако не се покае - ако „не промени своя ум“. Защото на езика на евангелието „покайте се!“ (μετανοεῖτε) не означава признаване и разкайване за грехове, а именно „промяна на ума“ - дълбока промяна на човешкото духовно и емоционално поведение, цялостна обнова на човешкото битие, която започва с отричането от себе си и завършва и се запечатва от Духа.

Днес ние живеем във век на интелектуален хаос и дезинтеграция. Съвременният човек не може да се реши, стоейки пред многообразието от мнения, което не дава никаква надежда за помирение. Единственият светъл лъч, спрямо който можем да се ориентираме в мисловната мъгла на нашия безнадежден век, е именно „вярата, веднъж завинаги предадена на светиите“, според нашите преходни стандарти, остаряла или архаична в този смисъл, в който са, за нашето време, изразните средства на ранната Църква.

Проповядвайте Символа на вярата!

И така, какво да проповядваме? Какво трябва да проповядвам на моите съвременници „във време като настоящето“? Тук няма място за колебание: ще проповядвам Христос, разпнат и възкръснал. Ще проповядвам и ще говоря благовременно за всичко, за което може би съм призван да адресирам посланието за спасение, както то ми е предадено от непрекъснатото предание на вселенската Църква. Няма да се изолирам от Преданието във времето, в което живея. С други думи, ще проповядвам „Символа на вярата“.

Напълно разбирам, че Символът на вярата е камък за препъване за мнозина от нашето поколение. „Символът на вярата“ е достоен за почитане символ, подобно на древните знамена, които висят върху стените на националните църкви; но за настоящата борба, която води Църквата в Азия, Африка, Европа и Америка, Символът на вярата се употребява и като брадва или аркебуз в ръцете на съвременния войник“. Това написа преди много години един известен британски учен, който е и предан свещеник. Може би днес той не би го сторил. Но мнозина са онези, които сърдечно биха приели това силно твърдение като свое собствено. Позволете ми да припомня обаче, че древният Символ на вярата бил съзнателно изказан на библейски език и че именно тази библейска фразеология представлява за съвременния човек най-голяма трудност.

Така ние отново се изправяме пред същия проблем: Какво можем да предложим вместо Свещ. Писание? Бих предпочел езика на Преданието не поради ленив и лековерен „консерватизъм“ или поради сляпо „преклонение“ пред някакви външни „авторитети“, а по простата причина, че не мога да намеря по-добър език. Готов съм да изложа себе си на неизбежното обвинение, че съм „старомоден“ и „фундаменталист“. И бих протестирали против такова обвинение като неоснователно и погрешно. Поддържам и

пазя „Символа на вярата“, съвестно и сърдечно, защото чрез вяра разбирам неговата вечна адекватност и уместност за всички времена и всички ситуации, включително и за „време като настоящето“. И вярвам, че именно „Символът на вярата“ може да даде на едно отчаяно поколение като нашето възможност да си възвърне християнската решителност и проникновение.

Преданието живее

„Църквата не е нито музей от мъртви предмети, нито е изследователско общество“. Това, което се пази у Църквата, е живо - *depositum juvenescens*, да си послужим с думите на св. Иринеи¹. Символът на вярата не е остатък от миналото, а „меч на Духа“. Повторното обръщане на света в християнството е това, което днес трябва да проповядваме. Това повторно обръщане е единственият изход от сляпата улица, в която християните са вкарали света, защото не са били истински християни. Очевидно християнското учение не дава непосредствен отговор на някои практически въпроси из областта на политиката или икономиката. Такива отговори не дава и евангелието на Христос. Въпреки това неговото влияние върху целия ход на човешката история е огромен. Признаването на човешкото достойнство, милосърдието и правдата имат своите корени в евангелието. Само нов човек може да изгради нов свят.

Смисълът на Халкидон²

„И стана човек“. Какъв е основният смисъл на това изречение от Символа на вярата? Или, с други думи, кой бил Иисус, Христос и Господ? Какво означава, на езика на Халкидонския събор, че същият Иисус бил „свършен човек“ и „свършен Бог“, в една и единствена личност? „Съвременният човек“ е обикновено много критичен към това определение на Халкидон. Халкидонското определение за него няма никакво значение. „Картинността“ на Символа на вярата за „съвременния човек“ е повече или по-малко вид поезия, ако изобщо представлява и това. Целият подход на съвременния човек, по мое мнение, е погрешен. Халкидонското „определение“ не е никакво метафизично определение и никога не е схващано като такова. Нито пък тайната на Боговъплъщението е схващана като „метафизично чудо“. Халкидонската формула е израз на вярата, която не може да бъде схваната, когато се извади от контекста на цялостния опит на Църквата. Всъщност халкидонската формула е „екзистенциално определение“.

Халкидонската формула е, така да се каже, интелектуална рамка на тайната, която приемаме чрез вяра. Нашият Спасител не е човек, а Сам Бог. Тук е екзистенциалното ударение на халкидонската формула. Нашият Спасител „слезе от небесата“ и „стана човек“.

Така Той отъждествил Себе Си с хората, участвал в истинския човешки живот и природа. Не само инициативата била божествена, но и Сам Спасителят бил божествена Личност. Пълнотата на Христовата човешка природа означава истината на това спасително отъждествяване. Бог влиза в човешката история и става историческа Личност.

Това звучи парадоксално. Действително по средата е тайна: „*И наистина, велика е тайната на благочестието: Бог се яви в плът*

" (1 Тим. 3:16). Но тази тайна е откровение. Тайната на Божественото естество се открила във Въплъщението. Бог бил толкова много и така дълбоко загрижен за съдбата на човека (и особено за съдбата на онези, „малките“), че лично, като личност влязъл в хаоса и нещастieto на човешката изгубеност. Следователно Божият промисъл не е някакво всемогъщо управление на вселената от дистанцията на божественото величество, а кеносис, „самоунижение“ на Бога на славата. В този кеносис има лично отношение между Бога и човека.

Трагедията в нова светлина

По този начин цялата човешка трагедия се явява в напълно нова светлина. Тайната на Въплъщението била тайна на божествената любов, на божественото отъждествяване с изгубения човек. И връхната точка на Въплъщението бил Кръстът. Това е превратният момент в човешката съдба. Но страшната тайна на Кръста може да се схване само в рамката на по-широката перспектива на една цялостна христология; т. е. само ако вярваме, че Разпнатият е наистина „*Синът на Живия Бог*“ (Мат. 16:16). Христовата смърт била Божие влизане в нещастieto на човешката смърт (отново лично), слизане в ада; Христовата смърт означава край на смъртта и начало на вечния живот за човека. Има удивително съгласие в цялото традиционно учение. Но това съгласие може да бъде схванато и прието само в живия контекст на вярата, чрез лично отношение с личния Бог. Единствено вярата прави богословските формули убедителни; единствено вярата ги оживява. „Изглежда парадоксално, въпреки че такъв е опитът на всички съзерцатели на духовни предмети: никой не е успял с евангелието, ако най-напред не е заобичал Христос“; „Защото Христос не е текст, а жива Личност, и Той обитава в Своето тяло - Църквата.

Ново несторианство³

На някой може да се стори смешно, че свещениците трябва да проповядват халкидонското учение „във време като настоящето“. А именно халкидонското учение - т. е. действителността, за която това учение свидетелства - може из основи да промени целия духовен светоглед на съвременния човек. Халкидонското учение дава на съвременния човек истинска свобода. Човек не е сам в този свят: Бог лично участва в събитията на човешката история. Това е непосредствен извод от цялостното разбиране на Въплъщението. Голяма заблуда е да се смята, че христологическите спорове от миналото не са свързани със съвременната ситуация. В действителност христологическите спорове продължават и се повтарят в дискусиите на нашето време. Съвременният човек, съзнателно или несъзнателно, е изложен на изкушението от ново несторианство: това означава, че той не взема Въплъщението на сериозно. Той няма смелост да повярва, че Христос е божествена Личност. Той иска да има човек-спасител, който само е подпомогнат от Бога. Той повече се интересува от човешката психология на Спасителя, отколкото от тайната на божествената любов. Това е, защото

съвременният човек вярва оптимистично в достойнството на човека.

Ново монофизитство⁴

Другата крайност, с която се срещаме в наше време, е съживяването на „монофизитски“ тенденции в богословието и религията, в смисъл свеждане на човека до пълна пасивност, която му позволява единствено да слуша и да се надява. Настоящото напрежение между „либерализма“ и „новото православие“ е именно подновяване на древната христологична борба, но сега на ново екзистенциално ниво и в нова духовна тоналност. Този конфликт никога не ще бъде решен в полза на богословието, докато не се достигне до една по-широка визия.

В ранната Църква проповядването е било подчертано богословско. В него не е имало никаква безплодна спекулативност. Самият Нов Завет е богословска книга. Занемаряването на богословието в свещеническите проповеди за назидаване на вярващите в нашето съвремие е главна причина за отслабването на личната религиозност и в този смисъл главна причина за чувството на безсилие, което доминира в съвременния свят. Това, което е необходимо за християнския свят „във време като настоящето“, е именно здраво и екзистенциално богословие. В действителност и свещенството, и вярващите са гладни за богословие. И тъкмо защото не се проповядва богословие, вярващите лесно приемат „странни идеологии“, които след това комбинират с фрагментите на традиционните вярвания. Цялата привлекателност на „конкуриращите се евангелия“ в наше време е именно в това, че тя предлага нещо като псевдобогословие, система от псевдодогмати. Онези, които в сведеното до „съвременен“ стил християнство не могат да намерят истинско богословие, с голямо удоволствие приемат псевдобогословието на „конкуриращите се евангелия“. Тази екзистенциална алтернатива, пред която мнозина днес се изправят, по убедителен начин е формулирана от един английски богослов: „Догмат или... смърт!“ Времето на а-догматизма и прагматизма е приключило. Именно затова свещениците в Църквата трябва отново да проповядват предаденото учение и догмати - словото Божие.

Съвременната криза

Първата задача на съвременния проповедник е „преустройването на вярата“. Това в никакъв случай не е заради някакъв интелектуален стремеж. Вярата е само картата на истинския свят и не трябва да бъде погрешно схващана като действителност. Съвременният човек твърде дълго е бил обсаден от своите собствени идеи и убеждения, своите становища и реакции. Съвременната криза, ускорена от хуманизма (което е безспорен факт), пряко е предизвикана от преоткриването на действителния свят, в който ние трябва да вярваме. Преоткриването на Църквата е най-решаващият аспект на този нов духовен реализъм. Действителността повече не е скривана за нас от стената на нашите собствени идеи. Тя е отново достъпна за нас. Пак се показва, че Църквата не е просто някакво дружество на вярващи, а „тяло Христово“. Това е преоткриване на ново измерение, преоткриване на непрекъснатото божествено присъствие на Спасителя сред Неговото вярно стадо. Това откритие хвърля поток от

нова светлина върху трагедията на нашето дезинтегрирано съществуване в напълно се-куларизирания свят. Мнозина вече признават, че истинското решаване на всички социални проблеми по някакъв начин лежи в преустройството на Църквата. „Във време като настоящето“ свещеникът трябва да проповядва „целия Христос“, Христос и Църквата - *lotus Christus, caput et corpus*, да си послужим с известната фраза на бл. Августин⁵. Такава проповед все още изглежда нещо необичайно, но струва ми се, тя е единственият начин словото Божие да се проповядва успешно във време на разорение и отчаяние като нашето.

Значението на св. отци

Често имам някакво чудно усещане. Когато чета древните класици на християнското богословие, св. отци на Църквата, откривам, че те са много по-важни за притесненията и проблемите на моето време, отколкото продукцията на съвременните богослови. Св. отци се борили с екзистенциални проблеми, с откриването на вечните въпроси, които са описани и отбелязани в Свещ. Писание. Бих рискувал да кажа, че св. Атанасий⁶ и бл. Августин са много по-съвременни от мнозина наши съвременници богослови. Причината е много проста: по-съвременни са, защото са се занимавали с действителността, а не с идеи; защото са се интересували не само за това, в какво човек може да вярва, а преди всичко за това, което Бог е направил за човека. Ние трябва „във време като настоящето“ да разширим нашия хоризонт, да благодарим на св. отци - великите учители, и да се опитаме да извършим за нашето време един екзистенциален синтез на християнския опит.

(Публикуваният текст е част от книгата *"Библия, църква, предание: Православно гледище*

" с автор протоiereй Георги

Флоровски.

© Емил Трайчев, превод © Иван Латковски, превод)

1. Св. Иринеи Лпонски († ок. 202 г.) - автор на 5 книги Против ересите, където оборва лъжеученията на гностиците. За него по-подробно вж. у Цоневски, Ил. Патрология. С., 1986, с. 124-137; Същият. Учението на св. Иринеи Лионски за личността и изкупителното дело на Исуса Христа. - ГДА, т. XIV, 1964-1965; Мейендорф, И. Введение в святоотеческое богословие. Минск, 2001, с. 24-38; Еп. Атанасий (Йев-тич). Учението на св. Иринеи Лионски за Църквата, Православието и Евхаристията. -- В: Църква, Православие, Евхаристия. Антология на съвременното сръбско православно богословие, ч. 1, С., 1999. (Бел. прев.)

2. Това е IV Вселенски събор (451 г.). На този събор се срещнали открито двете известни в историята на Църквата богословски направления: антиохийско и александрийско. Плод на упоритата и продължителна работа на събора е Халкндопското вероопределение, т. е. догматическата истина за единството на личността на Исус Христос и двойството на Неговите природи. За това вж. повече у

Болотов, В. Лекциите истории древней Церкви. Т. IV, Спб., 1918, с. 279 сл.; Майендорф, И. Византийское богословие. С., 1995, с. 29 сл.; Същият. Христос в восточной христианской мысли. М., 2000; Иером. Симеон (Гаврильчик). Значение IV Вселенского Собора в формировании учения о лице Искупителя. - В: Святоотеческая христология и антропология. Выпуск № 1. Пермь, 2002; Същият. О домостроительстве нашего спасения (Учение о человеческой природе Христа в творениях отцов православной Церкви). - В: Святоотеческая христология и антропология. Выпуск № I. Пермь, 2002 (бел. прев.).

3. Несторий бил Цариградски архиепископ (428-431 г.). Подобно на Арий, той станал само изразител и ревностен защитник на ели о оформило се в негово време антиохинско богословско направление относно христологическите проблеми. В историята това богословско направление влязло под името несторианство. Според Несторий Исус Христос има пълна и реална човешка природа, която е немислима без личност. Двете личности в Христа се съединяват една „личност на единението“, но между тях е немислима онтологическа връзка (Коев, Т. Произход на Халкидонското вероопределение. С., 1973, с. 9, 47). (Бел. прев.)

4. През първата половина на V в. се появила нова ерес, свързана с името на Евтихий, влиятелен архимандрит, който прекарал почти целия си живот в един от големите манастири близо до Цариград.

Догматическите си възгледи Евтихий формулирал кратко и ясно: „Изповядвам, че нашият Господ Исус Христос преди съединението бил от две природи, а след съединението изповядвам само една природа“. (Коев, Т. Пое. съч., с. 47). (Бел. прев.)

5. Бл. Августин, епископ Ипонски (354-430 г.) - западен църковен отец. За него вж. в Цоневски, Ил. Патрология, с. 405-421; Мейендорф. Введение..., с. 243-259; Кремлевский, А. История пелагианства и пелагианская доктрина. Казань, 1898; Същият.

Первородный грех по учению бл. Августина Иппонского. СПб. 1902; Попов, И. В. Личность и учение бл. Августина. Сергиев Посад, 1917; Бычков, В. В. Эстетика Аврелия Августина. М., 1984; Верещацкий, П. Плотины Блаженный Августин в их отношении к тринитарной проблеме. - Православный собеседник, 1911, №7, 8; Герье, В. И. Блаженный Августин. М., 1910; Ката некий, А. Л. Учение о благодати Божией в творениях древних св. Отцов и учителей Церкви до бл. Августина, СПб., 1902; Родников, Н.П. Учение блаженного Августина о взаимных отношениях между государством и церковью. Казань, 1898; Brown, P. Augustine of Hippo. A Biography. Berkeley, 1967; Bonner, G. Saint Augustine of Hippo. Life and Controversies. L., 1963; Chadwick, H. Augustine. N.Y., 1986. За съвременните спорове относно личността и учението на св. Августин вж. по-подробно у йером. Серафим Роуз. Мястото на бл. Августина в Православната църква. В. Търново, 1998; Papademetriou, G. C. St. Augustine in the greek orthodox tradition. - In: www.goarch.org/en/ourfaith/saints (бел. прев.).

6. Св. Атанасий Велики, Александрийски епископ (293-373) - главен защитник на Православията срещу арианската ерес и главно действащо лице на I Вселенски събор в Никея през 325 г. За него вж. у прот. Г. Флоровски. Източните отци от IV век. Изд. Тавор, с. 47-74; Мейендорф, Введение..., с. 117-133; Горский, А. В. Жизнь св. Афанасия Великого, архиеп. Александрийского, Сергиев Посад, 1902; Попов, И. В. Религиозный идеал святого Афанасия Александрийского. Сергиев Посад, 1904; Скурат, К. Е. Сотериология св. Афанасия Великого, Автореф. дисс., Богословские труды, 1971; Същият. Учение св. Афанасия Великого о Бого-воплощении как основе спасения. - Богословские труды, 1973. (Бел. прев.)

Изгубеното библийско съзнание

Написано от Протоiereй Георги Флоровски
Понеделник, 21 Март 2016 17:55

' Св. Иларий Пиктавийски (ок. 315-367 г.) - западен църковен писател с голям принос в борбата срещу арианската ерес. По подробно вж. у Попов, И. Св. Иларий, епископ Пиктавийски. - Богословские труды, № 4, 5, 6, 7; Орлов, А. Тринитарные возрения Илария Пиктавийс-кого. Сергиев Посад, 1908; Същият. Христология Илария в связи с обзором христологических учений II-IV вв. Сергиев Посад, 1909; Цоневски, Ил. Патрология. С., 1986, с. 376-380. (Бел. прев.)